

РОЛЬ СІМ'Ї У ПІДТРИМЦІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОГО ЗАВДАННЯ

Дідик Наталія Федорівна,

*науковий співробітник лабораторії психології масової комунікації
та медіаосвіти Інституту соціальної та політичної
психології НАПН України (Київ)*

Всім відомо, що сім'я є одним із факторів, який впливає на психологічний стан військовослужбовця під час виконання службових завдань. Про це говорять як зарубіжні [1], так і вітчизняні дослідники [2; 3; 4]. Це питання набуло ще більшої ваги в українському суспільстві разом з початком військового конфлікту на сході України (квітень 2014 р.), визначеного нормативними актами як антитерористична операція (далі – АТО). Захищаючи свою Батьківщину, військовослужбовці Збройних Сил України (далі ЗСУ) та Національної гвардії (НГУ) захищають, перш за все, свою сім'ю та її майбутнє – про що вони завжди говорять в інтерв'ю журналістам [6]. У критичних моментах під час виконання бойових завдань саме сім'я може бути тим єдиним стимулом, щоб знайти рішення та вихід із вкрай складної ситуації. Із розповідей військовослужбовців у мережі facebook, які перебували в полоні, та членів їх сімей саме підтримка сім'ї була ключовим стимулом протриматися до моменту визволення та не перейти на бік ворога [5]. Разом із тим, буває і кардинально протилежний вплив сімейних стосунків на психологічний стан та службу військовослужбовця. Зі слів старшого офіцера відділу оперативного психологічного супроводження, бувають випадки, коли за півтора місяці до завершення контракту військовослужбовець вимагає звільнити його за будь-яких обставин, оскільки дружина подала на розлучення через постійну відсутність чоловіка вдома [6]. Хоча фактор сім'ї для військовослужбовців є досить вагомим, роль сім'ї у підтримці психологічного стану військовослужбовця на різних етапах виконання службових завдань досліджено недостатньо. Також кількість заходів спрямованих на підтримку сімей, які проводяться на базі військових формувань, є недостатньою.

Для визначення ролі сім'ї у підтримці психологічного стану військовослужбовця ми вирішили провести аналіз емпіричного дослідження можливих проблем на різних етапах виконання бойових за-

вдань та узагальнити інформацію в таблиці [7]. Дослідження проводилося методом глибинних інтерв'ю (в межах співпраці ГО “Жіноча сила України” з Національною гвардією України). Опитано 12 фахівців НГУ: 10 військових психологів та 2 капелани [7] (див. *Таблицю*).

Таблиця

Проблеми в сімейних стосунках на різних стадіях виконання завдань у зоні АТО

Проблеми в сімейних стосунках перед АТО (2-3 тижні – 1 місяць)		Проблеми в сімейних стосунках під час АТО (2-3 місяці)		Проблеми в сімейних стосунках після повернення з АТО (між відрядженнями)
Військовий	Дружина	Військовий	Дружина	Подружжя
-Емоційне напруження через емоційно-поведінкові прояви дітей; -Турботи через неординарні побутові моменти, які існують на момент відрядження	-Страх дружини за життя чоловіка; -Турботи через неординарні побутові моменти, які існують на момент відрядження	-Невиправдані очікування в емоційній підтримці зі сторони дружини; -Хвилювання за здоров'я рідних, поведінку дітей в школі та матеріальне забезпечення родини; страх зради присутній лише у молодих військовослужбовців, які нещодавно одружилися	-Невиправдані очікування в емоційній підтримці зі сторони чоловіка; -Недовіра, страх зради та алкоголізації чоловіка, що виливається в конфлікти по телефону (при поганих стосунках до АТО); -Постійний стрес, втома у зв'язку з підвищеною відповідальністю за сімейні побутові питання	- Напружені стосунки в подружжі через замкненість та відчуження чоловіка, або страх дружини через незвичні (у тому числі алкоголізація, побутова агресія) прояви поведінки чоловіка; -Холодність в стосунках між батьком і дитиною; -Недостатньо часу на дозвілля з родиною між службовими завданнями; -Порушення інтимних стосунків

У доповнення до вище зазначеного дослідження ми провели анкетування військових капеланів (в межах співпраці ГО “Жіноча сила України” з Синодальним управлінням Української православної церк-

ви Київського патріархату (далі СУВД УПЦ КП), під час якого вони відповідали на два запитання: 1) Які прояви стресу ви спостерігали у військових у зоні АТО? 2) Чи доводилося вам допомагати військовому впоратися з наслідками стресу і в який спосіб? Тут ми висвітлимо лише ті результати, які стосуються нашої теми.

В опитуванні взяли участь 110 військових капеланів СУВД УПЦ КП (серед яких капелани, які несуть службу у різних військових формуваннях на посадах та капелани, які є волонтерами, але також їздять у відрядження в зону АТО).

Серед опитаних 5,5 % (6 капеланів) поділилися досвідом спостереження спалахів агресії, замкнутості через проблеми вдома, про які військовослужбовці дізнаються з дому по телефону.

Також 19 % опитаних (21 респондент) зазначили, що завдяки розмовам про Бога, про сім'ю та її майбутнє, нагадуванням про те, що на бійця чекають вдома вдалося допомогти військовослужбовцям вийти із депресивних станів, апатії, розпачу, позбутися суїцидальних думок.

Підсумовуючи вище викладений матеріал, можна зробити висновок, що кожне відрядження в зону бойових дій є стресовим фактором як для бійця, так і для його сім'ї. Рівень впливу сімейних проблем на психологічних стан бійця і його дружини залежать від стану міжособистісних стосунків подружжя та від того, наскільки кожен із подружжя здатен впоратися з новими умовами та стресовими станами, з якими вони зіштовхуються на кожному етапі виконання завдання. При наявності гармонійних стосунків в сім'ї, вона стає ресурсом та підтримкою для військовослужбовця, навіть, у найкритичніших ситуаціях. На думку фахівців, завчасне інформування військовослужбовців та членів їх родин про можливі зміни у стосунках та надання відповідних рекомендацій (наприклад, у форматі буклетів, інформаційних зустрічей тощо) здатні попередити виникнення більшості проблем у родинах військовослужбовців. Саме тому важливо у військових підрозділах проводити роботу щодо сімейних питань як серед військовослужбовців так і серед членів їх сімей на системній основі.

Література:

1. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. – К. : Наш формат, 2017. – 1068 с.

2. *Лесков В. О.* Соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців із районів військових конфліктів : автореф. канд. психол. наук : 19.00.09 “Психологія діяльності в особливих умовах” / В. О. Лесков. - Хмельницький, 2008. – 22 с.

3. *Агаєв Н. А.* Проблема психологического обеспечения психического здоровья военнослужащих членов их семей [Електронний ресурс] / Н. А. Агаєв, О. В. Флоранская // Екологічна психологія в Україні. – 2003. – Режим доступу: http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2003_01/sb01_01.pdf

4. *Стасюк В. В.* Психологія локальних війн та збройних конфліктів : підручник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів / В. В. Стасюк. – К. : НАОУ, 2006. – 570 с.

5. ПодружжяПісляАТО [Електронний ресурс] / Жіноча Сила України. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/syla.in.ua/photos/a.1493232400952388.1073741827.1493225824286379/1919922314950059/?type=3&theater>

6. Газета “День”. Основа армії – солдат [Електронний ресурс] / Газета “День” // Газета “День”. – 2017. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/osnova-armiyi-soldat>.

7. *Дідик Н. Ф.* Соціально-психологічна підтримка членів родин військовослужбовців як чинник впливу на морально-психологічний стан бійця під час виконання завдань у зоні АТО / Наталія Федорівна Дідик // Український психологічний журнал : зб. наук. праць. – 2018. – № 1 (7). – С. 41–56.

ФЕНОМЕН ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ПОГЛЯД ВЕТЕРАНА БОЙОВИХ ДІЙ

Інжигєвська Леся Анатоліївна,

*доцент кафедри психології та особистісного розвитку
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології*

ДВНЗ “Університет менеджменту освіти”,

член ВГО “Арт-терапевтична асоціація”,

*член ГО “Асоціація фахівців з подолання наслідків
психотравмуючих подій”, кандидат психологічних наук (Київ)*

Чаморсов Олексій Юрьович,

*студент 2 курсу Навчально-наукового інституту менеджменту
та психології ДВНЗ “Університет менеджменту освіти” (Київ)*

На теренах нашого сьогодення, в ситуації глобальних змін, які вражають стрімкістю, глибиною та раптовістю, нестабільністю у сфері соціально-економічних процесів, коли країна оповита гібридною вій-